

УДК 911.3

Бейдик О.О., Сировець С.Ю.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТУРИСТСЬКИХ МЕЗОРАЙОНІВ РОСІЯ І БІЛОРУСЬ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОГО

Проведено порівняльну характеристику туристських мезорайонів Росія і Білорусь та Центральноєвропейського, запропоновано геополітично акцентовану країнознавчу характеристику території та принципову моніторингову структурно-логічну модель оцінки чинників розвитку рекреаційно-туристських комплексів.

Ключові слова: об'єкти Всесвітнього надбання, специфіка ресурсно-туристського простору, геополітичні перспективи, структурно-логічна модель, чинники розвитку рекреації.

Проведена сравнительная характеристика туристских мезорайонов Россия и Беларусь и Центральноевропейского, предложено геополитически акцентированную страноведческую характеристику территории и принципиальную мониторинговую структурно-логическую модель оценки факторов развития рекреационно-туристских комплексов.

Ключевые слова: объекты Всемирного наследия, специфика ресурсно-туристского пространства, геополитические перспективы, структурно-логическая модель, факторы развития рекреации.

The comparative characteristics of tourist mezorayoniv Russia and Belarus, and the Centraleuropean, offered heopolitychnoaktsentovanu regional geographic characteristics of the territory and the fundamental monitoring structural and logical model for evaluating factors of recreational and tourist complexes.

Key words: World Heritage sites, specific resource and tourism space, geopolitical perspective, structural and logical model, factors of recreation.

Постановка та актуальність проблеми. Сучасні країнознавчі та туристсько-країнознавчі дослідження, які проводяться в контексті світосистемного та цивілізаційного підходів, мають на меті «комплексне вивчення соціальних, економічних, культурологічних та політичних аспектів життя країни регіонів єдиного світового господарства» (Б.П. Яценко, В.К. Бабарицька, 2009). Країнознавство як складова суспільної географії та область знань вивчає навколишній світ впродовж тривалого часу. Цей системний науковий напрям досліджує суспільно-географічні, рекреаційно-туристські, міжнародно-історичні, етнокультурні, воєнно-

стратегічні аспекти просторової організації суспільства, а його тренд постійно еволюціонує і розвивається («Географія Страбона» → «Книга документів» (Шуцзін) та «Історичні записки»(Шіцзі), складені Сима-Цянем → праці Марко Поло, Афанасія Никітіна, Аль-Біруні → описи країн Ібн Батута → «Загальна географія» Бернарда Вареніуса → фундаментальні країнознавчі роботи європейських, північноамериканських вчених XVIII-XX ст. → новітні геополітичні, країнознавчі, туристсько-країнознавчі розробки).

Мета статті – розвиток уявлень про країнознавчу характеристику території (країна, мезорайон, вузол, комплекс) на прикладі порівняльної характеристики рекреаційно-туристських мезорайонів Європейського макрорайону.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на те, що геополітична ситуація є вирішальним чинником, який визначає туристську політику держави, характер туристських потоків та надходжень від туризму, нижче наведено геополітично акцентовану структуру характеристики мезорайону, стислу і спрощену характеристику двох ключових мезорайонів Європи та моніторингову структурно-логічну модель оцінки чинників розвитку рекреаційно-туристського вузла (рис.1,2):

- туристсько-географічна (країнознавча) характеристика мезорайону:

- 1) *склад території* (вказується загальна площа та загальна чисельність населення);
- 2) *розташування* (розглядається 6 варіантів розташування: 1) приморське (приморсько-приокеанічне, приокеанічне); 2) внутрішньоматерикове; 3) приморсько-внутрішньоматерикове (приокеанічно-внутрішньоматерикове); 4) приморсько-внутрішньоматериково-острівне (приокеанічно-внутрішньоматериково-острівне); 5) приморсько-острівне (приокеанічно-острівне); 6) острівне;
- 3) *коефіцієнт колоподібності*;
- 4) *тип регіонального ринку* (країни-генератори або країни-донори та країни-рецепієнти), *сальдо туристського балансу, турпотоки* (напрями в'їзду–виїзду, види транспорту; вказується тип туристського ринку, види транспорту, якими прибуває основний потік туристів, сезонність туристських прибуттів);
- 5) *специфіка ресурсно-туристського простору*;
- 6) *рекреаційні комплекси* (база розміщення; об'єкти Всесвітнього надбання, опорні ланки ресурсно-рекреаційного каркасу, культурно-інформаційні системи);
- 7) *геополітичні перспективи* (а) перспективи вступу (або виходу) до військово-політичних, економічних, релігійних та інших блоків (угруповань, союзів тощо); б) перспективи об'єднання (чи роз'єднання держави); в) перспективи зміни типу кордонів (характеристика кордонів); г) перспективи будівництва життєво важливих для держави транспортних комунікацій або зміна якості (або технічних

- характеристик) вже існуючих; д) розміщення (організація) нових авто-, аеропортів або зміна якості (технічних характеристик) вже існуючих);
- 8) *туристська політика*;
- 9) *основні суспільно-політичні та екологічні проблеми*.

- спрощена характеристика ключових мезорайонів Європи:

Туристський мезорайон Росія та Білорусь. Склад території – 2 слов'янські поліетнічні держави. Розташування приморсько-приокеанічно-внутрішньоматерикове. Наявність значних культурно-історичних та природних об'єктів у Росії, об'єкти Всесвітнього надбання (у Росії – 25, Білорусії – 4), значний ресурсно-туристський потенціал території. Основні туристські центри та об'єкти: Санкт-Петербург, Москва, давні російські міста «Золотого кільця», Нижній Новгород, Байкал, Кіжі, Соловецькі о-ви, Казань, Смоленськ, Брест, Полоцьк, Мінськ, Несвіж, Мір, Хатинь, Ліда, Гродно, Навагрудок. Регіон-донор (генеруючий, формуючий туристський попит): переважає імпорт вражень і послуг, негативне сальдо туристського балансу. В європейській частині мезорайону відносно розвинена мережа залізничного та автосполучення, невисока якість доріг із твердим покриттям, тому велике значення в порівнянні з іншими видами транспорту та туристськими районами має авіація. Водні екскурсійно-туристські шляхи – р. Волга, р. Єнісей, р. Лена, Москва-ріка, Волго-Балтійський, Волго-Донський та Сайменський канали (сполучення північного заходу Росії з Фінляндією).

Центральноевропейський туристський мезорайон. Склад території: Чехія (12 об'єктів Всесвітньої спадщини), Словаччина (7 об'єктів Всесвітньої спадщини), Угорщина (8 об'єктів Всесвітньої спадщини). Розташування внутрішньоматерикове. Район розташований у басейні Дунаю (інтенсивне використання цього екскурсійно-туристського коридору) та на шляху транзиту Північ (Скандинавія) – Південь (Італія, Хорватія) та Схід (Україна, Росія) – Захід (країни Шенгенської зони). Значна роль курортів (ряд з них – елітні та мають цікаву історію і світове значення). Основні туристські центри: Карлови Вари, Маріанське-Лазні, Прага, Братислава, Капошвар, Будапешт, Мішкольц, Дебрецен, оз. Балатон, п-ів Тихань, оз. Хевіз, Сегед, Печ, Естергом, Татранський національний парк (найвища гірська вершина Карпат г. Герлаховський Штіт, 2655 м). Регіон-реципієнт (задовольняючий туристський попит): переважає експорт вражень і послуг, позитивне сальдо туристського балансу. Більшість іноземців прибуває наземним транспортом, який випереджає авіаційний. Сезонність прибуттів з «піками» влітку нівелюється значними можливостями для зимової рекреації і цілорічним функціонуванням курортів.

- моніторингові структурно-логічні моделі оцінки чинників розвитку рекреаційно-туристських вузлів (рис.1):

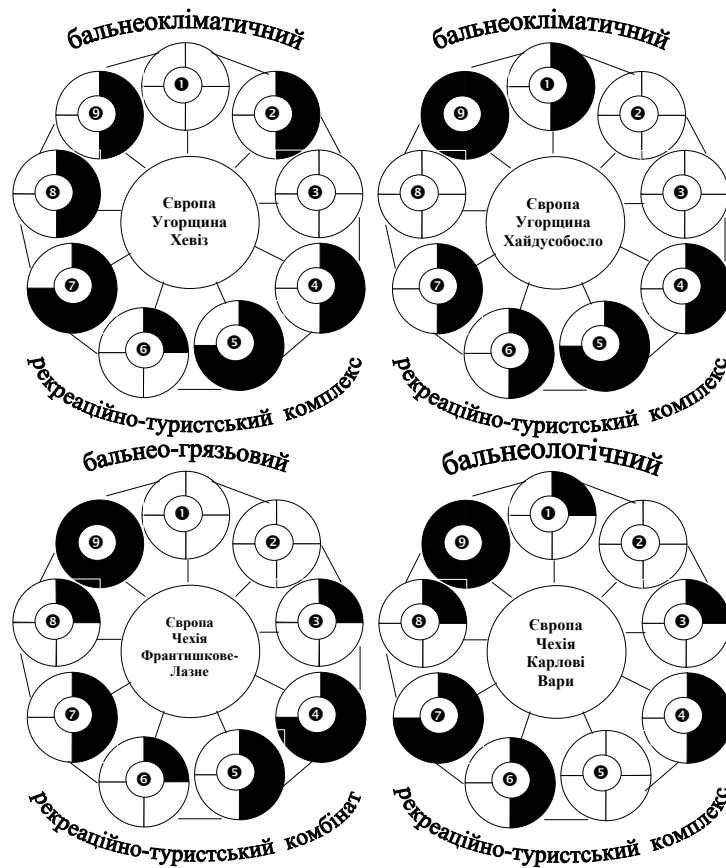

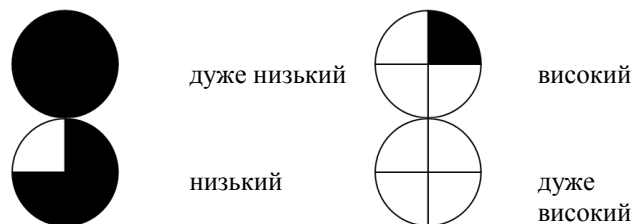
Рис. 1. Принципові моніторингові структурно-логічні моделі оцінки чинників розвитку рекреаційно-туристських комплексів Центрального туристського мезорайону Європи

Умовні позначення:

Чинники розвитку рекреації:

- ❶ – використання ГПП (геополітичне положення)
- ❷ – безпека
- ❸ – клімат
- ❹ – акваторія
- ❺ – рельєф
- ❻ – ГРТ (грунти–рослини–тварини)
- ❼ – АІК (архітектурно-історичні комплекси)
- ❽ – ТПЗ (транспорт–послуги–зручності)
- ❾ – деструкції

Рівні реалій та можливостей розвитку рекреаційно-туристських чинників

Число 9, яке віддзеркалює кількість позицій за якими характеризується мезорайон та вузол (комплекс), зайвий раз підкреслює

категорію оптимальності, виступає символом вічної матерії. з якою воно (число 9) пов'язується (кількість планет сонячної системи, кількість сфер (небес) рая, кількість муз, кількість життів у кішки, кількість гостей, яких запрошують до оселі тощо).

Висновки та пропозиції:

- Росія і Білорусь та Центральний мезорайон Європи, незважаючи на значні відмінності в природо-ресурсному та економічному потенціалі, складають потужне східноєвропейське та північноазійське ресурсно-рекреаційне поле (56 об'єктів Всесвітньої спадщини та наявність численних природних та суспільних унікалів), яке здатне конкурувати з провідними туристськими державами та лідерами світової туріндустрії; геополітичне значення та суспільно-політична стабільність цих мезорайонів позитивно впливає на розвиток світового та європейського туризму, а Україна, як невід'ємна складова «слов'янського поля», використовуючи ці позитивні чинники, може отримати суттєві переваги в позиціонуванні національної туріндустрії на європейській арені;
- Україна, як слов'янська держава Східної Європи (якій притаманні якісні чинники подібності з країнами Центральної Європи та слов'янськими країнами колишньої СРСР), здатна посилити туристський взаємообмін з країнами Центральноєвропейського мезорайону, Росією та Білоруссю. Суттєвим важелем в цьому напрямі виступає наявність в країнах цих мезорайонів української діаспори;
- Україна (6 об'єктів Всесвітнього надбання) може використати значний досвід Росії (25 об'єктів Всесвітнього надбання), Чехії (12 об'єктів Всесвітнього надбання), Словаччина (7 об'єктів Всесвітньої спадщини), Угорщина (8 об'єктів Всесвітньої спадщини) в просуванні об'єктів культурної та природної спадщини до рівня Всесвітнього надбання, а при отриманні цього статусу – в реалізації заходів щодо його збереження;
- запропоновані моніторингові структурно-логічні моделі систематизують та поглиблюють методологію та методику аналізу рекреаційно-туристських вузлів (комплексів) та розширюють уявлення про їх структуру;
- проведений ретроспективний аналіз країнознавчих характеристик і підходів виступає підґрунтям для подальшого розвитку уявлень про комплексну характеристику статусної території (держава, країна, інтеграція держав).